

УДК 323.39(477):342:351.86

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-3\(79\)-12](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-3(79)-12)

Євгеній ТАРАН

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки,
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
taran.evgeniy2011@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1822-6978

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті досліджено сучасний розвиток державності у світі, особливо в умовах глобальних викликів, гібридних загроз, інформаційної війни та повної масштабної збройної агресії, та встановлено, що він вимагає нових підходів до формування політики національної безпеки. У цьому контексті громадянське суспільство набуває більшого значення як активного учасника процесів утворення держави, стратегічного планування та контролю над владою. Його участь у формуванні політики безпеки є вирішальним аспектом демократичного управління та підтримання стабільності громадськості. Метою дослідження є визначення ролі громадянського суспільства як активної теми трансформації державної політики в галузі національної безпеки, аналізу механізмів її впливу на формування стратегії безпеки, а також для виявлення шляхів зміцнення взаємодії між державними інституціями та громадянськими інституціями в умовах сучасних загроз та викликів. Проаналізовано та систематизовано наукові засади дослідження громадянського суспільства. Стверджується, що сьогодні громадянське суспільство демонструє високі темпи зростання якості та виступає ефективним учасником трансформаційних змін у державній політиці національної безпеки, рівного партнера держави. Розглянуто сучасний стан політики національної безпеки та її адаптацію до нових викликів та можливостей 21 століття. Визначено основні принципи та рамки політики національної безпеки. З'ясовано основні ризики для національної безпеки в гібридних викликах. Досліджено специфіку взаємодії громадянського суспільства та держави у сфері безпеки у контексті трансформаційних змін. Розглянуто практичний аспект трансформації за участі громадянського суспільства, зокрема, Революція Гідності: реформи в секторі безпеки. Зазначено внесок волонтерських ініціатив у зміцнення обороноздатності країни. У висновках надано рекомендації щодо посилення участі громадянського суспільства у сфері національної безпеки.

Ключові слова: громадянське суспільство, політика національної безпеки, державна політика, трансформаційні зміни, реформи, демократизація, волонтерські ініціативи, національна оборона.

Yevhenii Taran. THE ROLE OF CIVIL SOCIETY IN THE CONTEXT OF TRANSFORMATIONAL CHANGES IN STATE NATIONAL SECURITY POLICY

The article examines the modern development of statehood in the world, especially in the context of global challenges, hybrid threats, information warfare, and full-scale armed aggression, and establishes that it requires new approaches to the formation of national security policy. In this frame, civil society gains significance as an involved player in state formation, strategic preparation, and government oversight. Its involvement in security policymaking is a vital facet of democratic rule and upholding public order. The study aims to clarify civil society's role as a dynamic force for state policy transformation in national security, to examine how it influences security strategy formation, and to pinpoint methods to bolster collaboration between state bodies and civil society amidst current threats and challenges. The scientific bases of civil society research are analyzed and systematized. It is contended that civil society currently shows high levels of quality expansion and functions as an efficient participant in transformational alterations within the state national security policy, an equal partner of the state. The present status of national security policy and its adjustment to the new challenges and possibilities of the 21st century are examined. The fundamental principles and framework of national security policy are defined. The primary risks to national security in hybrid challenges are identified. The specifics of the interaction between civil society and the state in the security sphere amidst transformational changes are investigated. The pragmatic facet of transformations with civil society involvement, specifically, the Revolution of Dignity: reforms in the security realm, is examined. The contribution of volunteer endeavors to bolstering the country's defense capabilities is highlighted. Suggestions for fortifying civil society's involvement in the area of national security are offered. Due to the endeavors of civil society, Ukraine's security policy is progressively centered not just on protecting territorial integrity, but also on the individual, their rights, dignity and freedoms. This method aligns with the finest democratic practices and enables Ukraine to advance towards integration into the European and Euro-Atlantic security framework.

Key words: civil society, national security policy, public policy, transformational changes, reforms, democratization, volunteer initiatives, national defense.

Постановка проблеми. У теперішню епоху глобальних викликів та гібридних небезпек, національна безпека вже не є тільки відповідальністю державних інституцій. Особливо це стосується країн, які зазнають реформи та переоцінку їх моделі безпеки, таких як Україна в розпал збройної агресії та трансформації політичної системи. Одночасно збільшується складність загроз, залучення громадянського суспільства у формуванні політики безпеки теж зростає.

У теперішній час громадянське суспільство розглядається як рівноправний учасник соціальних взаємодій та комунікацій, поруч із державним та приватним секторами. Зважаючи на ці перетворення та його потенціал для модернізації, формується новий контекст. Громадянське суспільство набуває змогу не лише просити, а й виконати свої цілі, оскільки воно перетворюється з пасивного утворення на активного учасника політики. Воно відіграє роль у формуванні суспільно-політичних рішень, нагляду за їх втіленням та впровадженні алгоритмів для вирішення соціальної напруги. Внаслідок трансформації в природі та сутності спілкування між державою та громадянським суспільством встановлюється баланс між цими двома суб'єктами, які виявляють себе, особливо, завдяки активному залученню громадян до їх повсякденного життя. Як наслідок, громадянське суспільство відіграє вирішальну роль у сприянні активізації політичної культури та свідомості, політичних відносин та інституцій, нормативної юридичної підтримки та розширенню можливостей місцевих самоврядних органів.

Попри помітне активування публічних ініціатив, руху волонтерів, аналітичних центрів та ЗМІ у сфері безпеки, є кілька суперечностей між визнанням ролі громадськості в демократичній владі та фактичними механізмами її участі у прийнятті рішень, особливо у питаннях, пов'язаних з національною безпекою.

Тому важливо дослідити громадянське суспільство не лише як зовнішній елемент суспільно-політичного ландшафту, але і як об'єкт значних перетворень у політиці національної безпеки. Це не тільки збільшить наше розуміння сучасної динаміки між державою та соціумом, але й дозволить нам розробити ефективні стратегії співпраці, які можуть посилити демократичний контроль та національну стабільність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема досліджень громадянського суспільства як предмет трансформаційних змін у політиці національної безпеки привертає значну увагу, і її актуальність посилюється завдяки

нинішнім реаліям, в яких Україна опинилася. Наукові дослідження науковців, таких як А.М. Колодій, присвячені вивченню теми [3, с. 9], який вивчав структурні компоненти громадянського суспільства та його основні принципи, які можуть розглядатися як його визначальні характеристики. Ю. Шейгородський [13, с. 332] вивчав унікальні характеристики розвитку громадянського суспільства в Україні. О.В. Мартинюк [7, с. 81] вивчав процеси змін та адаптації у відповідь на виклики та загрози національній безпеці. С. Й. Ядуха, О. М. Лисак [14, с. 131] та О.П. Дзьобаня [9] заглиблюються в теоретичні аспекти національної безпеки. О.Д. Кузьмічов [5, с. 75], стверджував, що громадянське суспільство повинно відігравати роль у формуванні та нагляді за виконанням державної політики, пов'язаної з продовольчою безпекою в Україні. Основна його мета - представити відповідним органам зміст суспільних інтересів, які мають громадяни щодо цілей та цілей публічної політики в цій галузі державного управління. М. Г. Кравченко звертає увагу на той факт, що в Україні тривалий час не було чітко сформованого всебічної доктрини «суспільного інтересу», а також єдиного доктринального підходу щодо умов його уваги при впровадженні державного управління [4, с. 49].

Аналізуючи стан вивченості цієї проблеми, слід відзначити, що громадське суспільство як феномен переважно досліджується в контексті взаємодії з державними інституціями. Натомість вплив громадянського суспільства на формування політики безпеки майже не вивчений, що спричинило потребу розгляду цієї теми.

Формулювання мети статті. Метою статті є дослідження ролі громадянського суспільства як діяльного суб'єкта перетворень державної політики у царині національної безпеки, аналіз механізмів його впливу на формування безпекової стратегії, а також виявлення методів посилення взаємодії між державними інституціями та інститутами громадянського суспільства в умовах теперішніх загроз та викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для ефективної взаємодії в державі, громадська думка, як важливий компонент громадянського суспільства, є необхідною умовою. Забезпечення існування особистості та об'єднання людей у громаді, держава стає важливою для забезпечення політичної справедливості шляхом громадської взаємодії. Тому громадянське суспільство, як посередник між державою та громадянами, має на меті контролювати діяльність уряду та вплинути

на формування державної політики, особливо системи національної безпеки. Розвиток громадянського суспільства з державним апаратом сприяє їх взаємодії. Коли громадянське суспільство слабке, його інтелект створює протидію владі та призводить її до реформи. Тому формування сильного громадянського суспільства сприяє підготовці громадської думки, яка може ефективно взаємодіяти з державою та забезпечити її стабільний процес.

Попри важкі обставини війни, Україна залишається непохитною у підтримці свого суспільного характеру як закріпленого в Конституції. Водночас впровадження демократичних та ринкових реформ після війни відбувається з чималими соціальними витратами та зниженням якості життя для багатьох осіб. У розпал зовнішніх загроз для нації та глобальної економічної кризи постає ключове питання щодо справедливого розподілу національного багатства для запобігання суспільних заворушень та нестабільності.

В цьому контексті мають надзвичайно важливе значення політичні інституції, котрі забезпечують демократичне представництво, як-от політичні партії та державні організації. Цей сценарій спонукає різноманітні публічні асоціації та неформальні групи шукати підтримки у державних структурах в пошуку рішень. Це потребує від держави для реалізації конкретних правил задля нагляду за соціальними та соціальними взаємодіями. Важливо усвідомити, що суспільний аспект громадянського суспільства завжди розвивається. З одного боку, він включає представників традиційних соціальних інтересів, як-от профспілки, з іншого боку, експерти, представники ЗМІ та активні громадяни відіграють дедалі важливішу роль. Некомерційні організації, котрі беруть участь у соціальних ініціативах, як-от різноманітні фонди та представництва глобальних організацій, займають значну позицію серед соціально свідомої ланки під час конфлікту. Широкий спектр соціальних інтересів в державі потребує впровадження регуляторних заходів.

Національні інтереси держави формують громадське суспільство, його цінності та пріоритети. Вони полягають у поширенні духовних та культурних цінностей, забезпеченні національної безпеки, економічного поступу. Забезпечення національних інтересів залежить від становлення політичної нації. Процес залучення громадянського суспільства до законотворчої діяльності виступає важливим елементом державотворення. Формуванню ефективної системи забезпечення національної безпеки держави сприяє

проведення ефективного діалогу між державою та соціумом.

Останні кілька років в Україні стали прикладом небаченої мобілізації громадянського суспільства у відповідь на зовнішні й внутрішні виклики. Волонтерський рух, експертні ініціативи, громадські об'єднання, журналістські розслідування та антикорупційна робота зіграли важливу роль не тільки у підтримці обороноздатності, а й у трансформації системи національної безпеки. Зважаючи на активну участь громадськості, актуальними залишаються питання щодо інституціоналізації її ролі у формуванні, реалізації та моніторингу політики національної безпеки.

Громадянське суспільство обіймає недержавні інституції, організації та ініціативи, які діють на засадах добровільності, самоврядування й автономії від держави. Воно спрямоване на втілення інтересів, прав та вольностей громадян у різноманітних сферах суспільного життя. Це простір вільних ініціатив, де розвивається соціальний капітал, виявляється активність, солідарність, відповідальність та саморегулювання.

Хоча термін «цивільне суспільство» має давнє походження, його теперішнє тлумачення сформувалося здебільшого в період зародження ліберальних демократій. У XX–XXI століттях цивільне суспільство розглядається не лише як протидія державі, але і як партнер у процесі демократичного врядування, особливо у питаннях прав людини, боротьби з корупцією, контролю над владою, забезпечення соціальної справедливості та формування політики національної безпеки.

Національна безпека відіграє ключову роль у процесі становлення громадянського суспільства. Громадяни, визначаючи політичні пріоритети, формують національні інтереси, які, у свою чергу, є основою для структурування елементів національної безпеки. Процес захисту національних інтересів можна умовно поділити на чотири етапи: забезпечення існування нації та держави; стабільний розвиток як внутрішньої, так і зовнішньої політики; підтримка стійкості культурних, ідеологічних, економічних і політичних систем; а також забезпечення сталого соціального розвитку й економічного добробуту. Усе це відображає прагнення держави гарантувати національні інтереси.

Зміцнення взаємодії та участі громадянського суспільства у гарантуванні національної безпеки закріплено в Плані заходів з реалізації Стратегії державної безпеки на період 2023–2025 рр. [11]. Цей план передбачає впровадження дієвих механізмів співпраці

суб'єктів державної безпеки з громадянським суспільством та посилення демократичного цивільного контролю і нагляду за їхньою діяльністю.

Визначення концепції механізму національної безпеки є підґрунтям для вирішення ключових питань безпеки громадян та протидії зовнішнім та внутрішнім загрозам. Це включає розробку нових ключових категорій механізму, які повинні враховувати ефективність правового регулювання поряд з іншими пріоритетами, як-от суспільна легітимність, права власності та стабільність. Основні напрями протидії загрозам національній безпеці України охоплюють такі аспекти: безпека людини, нагляд та підзвітність, права людини, правосуддя, моніторинг і координація, комунікація.

У XXI столітті загрози національній безпеці значно трансформувалися. Військові конфлікти, що раніше мали переважно традиційний характер, нині поєднуються з новітніми формами агресії – інформаційною, економічною, кібератакою, дипломатичним тиском, провокаціями з боку внутрішніх сил тощо. Це явище отримало назву гібридна війна, і його особливості полягає в одночасному засто-

суванні військових та невійськових засобів, формальній невизначеності джерела загроз та складнощах у їх розпізнаванні.

В умовах гібридної війни, дестабілізаційних кампаній та внутрішніх криз значення громадських організацій не тільки збільшується – воно стає визначальним для збереження національної стійкості. Громадянське суспільство виступає джерелом ініціатив, інформації, контролю та мобілізації, а також посередником між владою та громадянами.

Форми взаємодії громадянського суспільства та держави у сфері безпеки подано у (табл. 1).

Сьогодні виклики у галузі національної безпеки потребують поновлення ролей всіх учасників процесу забезпечення безпеки. В умовах демократичного поступу державі вже замало бути єдиним гарантом, оскільки ця функція має ділитися з громадянським загалом. Ефективна співпраця між ними є підґрунтям для формування стійкої, адаптивної та відповідальної системи безпеки, яка здатна оперативно відповідати на зовнішні та внутрішні загрози.

З моменту широкомасштабного вторгнення росії в Україну громадські об'єднання активно

Таблиця 1

Форми взаємодії громадянського суспільства та держави у сфері безпеки

Форми взаємодії	Характеристика
Громадський контроль за сектором безпеки та оборони	Участь у громадських радах при силових відомствах (Міноборони, СБУ, МВС). Моніторинг закупівель, реформ, діяльності ЗСУ та правоохоронних структур. Залучення громадських організацій до оцінювання політик, результативності витрат, дотримання прав людини в секторі безпеки.
Спільна розробка стратегій і нормативних документів	Консультації з експертним середовищем, громадськими аналітичними центрами (think tanks) при розробці стратегій національної безпеки, військової доктрини, програм кібербезпеки тощо. Залучення до слухань у парламентських комітетах, відкритих дискусій, онлайн-опитувань.
Партнерство у сфері кризового реагування та цивільного захисту	Спільна праця з ДСНС, місцевими адміністраціями, територіальною обороною. Волонтерські мережі, гуманітарна допомога, логістичне сприяння під час війни, надзвичайних обставин. Участь громад у розробці планів евакуації, інформування населення, підвищення знань про дії в умовах небезпеки.
Інформаційна та аналітична взаємодія	Протидія дезінформації через незалежні медіа, фактчекінг-платформи, просвітницькі акції. Аналітика та дослідження громадських організацій, котрі виявляють нові небезпеки або слабкі місця в безпековій політиці. Спільні інформаційні платформи між урядом та громадськістю для реагування на загрози (наприклад, платформи кіберзахисту).
Участь у формуванні оборонного потенціалу	Розбудова системи територіальної оборони за участю добровільних формувань. Навчальні програми для населення з цивільної безпеки, першої допомоги, кібергієни. Сприяння ветеранським ініціативам, реабілітаційних центрів, програм ресоціалізації.
Антикорупційна діяльність у секторі безпеки	Аудит та розслідування корупційних зловживань в оборонних закупівлях, будівництві військової інфраструктури. Залучення антикорупційних громадських організацій до створення механізмів доброчесності в секторі.

Джерело: сформовано автором на основі [2, с. 223].

Таблиця 2

Внесок волонтерських ініціатив у зміцнення обороноздатності України

Напрямок діяльності	Фонди	Досягнення, результат
Матеріально-технічне забезпечення ЗСУ	«Повернись живим», Притула Фонд, KOLO	Доставка бронезилетів, шоломів, дронів, пікапів, тепловізорів
Медична допомога та такмед	«Hospitalers», «Захист Патріотів»	Навчання з тактичної медицини, лекція IFAK-аптечок
Евакуація та логістика	«Паляниця», «Зграя», місцеві ініціативи	Евакуація цивільних із зон бойових дій, доставка вантажів
Фандрейзинг і закупівлі	Притула Фонд, «Повернись живим», Dzyga's Paw	Байрактари, супутник ICEYE, десятки тисяч одиниць техніки
Інформаційна війна / SMM / переклад	InformNapalm, U24, StopFake	Боротьба з фейками, міжнародна підтримка, креативні кампанії
Психологічна підтримка / реабілітація	«Без броні», «Ветеран Хаб», «Побратими»	Психосоціальна допомога, ветеранські програми, реінтеграція
Участь у формуванні політик / контроль	StateWatch, TI Ukraine, RPR	Антикорупційний моніторинг, участь у реформі СБУ, оборонних закупівлях

Джерело: сформовано та доповнено автором на основі [1, с. 161; 10; 6, с. 77].

реагують на виклики війни. У перші місяці конфлікту вони взяли на себе важливу роль забезпечення стійкості як фронту, так і тилу. Це призвело до виникнення волонтерського руху в Україні.

Віднедавна волонтерський рух став відмінним феноменом, котрий не тільки виправив вади державної системи під час військової агресії, а й відігравав ключову роль у становленні можливостей оборони держави. З початку російської військової агресії у 2014 р., особливо після повномасштабного вторгнення у 2022 р., волонтерські ініціативи стали формою підтримки армії, тероборони та мільйонів громадян (табл. 2).

Волонтерські ініціативи в Україні не тільки надали додаткову допомогу державі впродовж критичного періоду – вони стали цінним стратегічним засобом для національної оборони. Їх участь демонструє, що громадянське суспільство здатне відігравати важливу роль у забезпеченні безпеки, починаючи від негайних заходів до довгострокового планування.

У 2022 р. відбулася значна мобілізація організацій громадянського суспільства (ОГС), що дозволило виконати численні потреби, які держава не змогла розв'язати самостійно. Серед ключових областей: допомога тим, хто зазнав вторгнення, юридичної допомоги, інформуючи громадян про події війни, реконструкцію України, забезпечення потреб військових та документування військових злочинів та злочинів проти людяності, вчинених збройними силами російської федерації та професійних співробітників. У співпраці з владою ОГС спромоглися встановити численні гуманітарні ініціативи.

З огляду на дедалі вагомішу роль громадянського суспільства як активного гравця у фор-

муванні та впровадженні політики національної безпеки, це є добрим втіленням комплексу стратегічних, регуляторних та організаційних заходів, спрямованих на інституціалізацію цієї участі, підвищуючи її ефективність та легітимність (табл. 3).

Побудова демократичної моделі національної безпеки неможлива без активної, розумної та інституційно вмотивованої участі громадянського суспільства. В умовах війни, трансформаційних змін та гібридних загроз Україні важливо не лише реагувати на виклики, а й будувати систему безпеки, в якій кожен громадянин відчуває свою відповідальність та вплив.

Формування громадянського суспільства – це прогресивний процес. В Україні формування громадянського суспільства відбулося паралельно з демократичними змінами та перетворилося на ринкові відносини. Єдність громадян для захисту своїх прав та свободи сприяла придбанню політичної та солідарної діяльності в єдиній політичній країні, що є суб'єктом політики державної безпеки.

Виконання більш прозорої роботи виконавчої влади, чітко описані національні ідеї та державна ідеологія, підтримка розвитку та захисту національного виробника, визначення національної та іноземної національної політики та вдосконалення принципів демократичного розвитку необхідне для ефективного створення політики національної безпеки в Україні.

Висновки. У процесі трансформації політики національної безпеки громадянське суспільство в Україні показало не тільки активного спостерігача, але й реального предмету впливу, ініціатора змін та гаранта демократії та підзвітності процесів безпеки. Исто-

Таблиця 3

Напрямки посилення участі громадянського суспільства у сфері національної безпеки

Напрямки	Дії
Нормативно-правове забезпечення участі громадськості	Розробити й затвердити державну концепцію долучення громадянського суспільства в секторі національної безпеки, яка визначатиме форми, засади та механізми взаємодії. Внести зміни до Закону України «Про національну безпеку» стосовно необхідності громадських консультацій під час формування стратегічних документів (стратегій, доктрин, планів безпеки). Забезпечити прозорість діяльності силових відомств шляхом систематичного звітування перед парламентом та громадськістю.
Інституційний розвиток і підтримка громадських ініціатив	Створити осередки взаємодії безпекових структур з громадянським суспільством при ключових органах: РНБО, Міністерстві оборони, СБУ. Розширити мережу громадських рад при органах сектору безпеки та підсилити їхню справжню впливовість. Підтримувати грантові програми, тренінги та навчання для ГО, що працюють у сфері безпеки, прав людини, аналітики, кризового реагування.
Залучення громадян до місцевої безпеки та цивільного захисту	Зводити інституції муніципальної безпеки, зокрема добровільні формування територіальної оборони, патрулювання суспільного спокою, волонтерські підрозділи підтримки. Створити механізми для участі громад у розробленні планів цивільного захисту на місцевому рівні (плани евакуації, кризове реагування тощо). Долучати активістів до інформування населення про небезпеки та способи реагування в умовах надзвичайних обставин, включаючи кібербезпеку та інформаційну гігієну.
Розвиток стратегічних комунікацій	Підтримувати незалежні медіа та фактчекінгові майданчики, які протистоять дезінформації й збільшують обізнаність населення. Створити єдину платформу стратегічної комунікації між державними інституціями та громадянським суспільством, з акцентом на прозорість політики безпеки. Підвищувати медіаграмотність громадян через освітні програми, інформаційні кампанії, курси для юнацтва.
Підвищення довіри між владою та суспільством	Гарантувати систематичний діалог між делегатами громадськості та держави у вигляді форумів, круглих столів, стратегічних сесій. Створити інструменти онлайн-участі, що дозволять громадянам висловлювати власну позицію щодо ключових безпекових ініціатив. Забезпечити захист прав активістів, журналістів та громадських діячів, котрі працюють у сфері національної безпеки, зокрема – від переслідувань або тиску.

Джерело: сформовано та доповнено автором на основі [8, с. 5; 12, с. 54].

ричні виклики, такі як Революція Гідності та збройна агресія росії, підкреслили важливість мобілізації, самоорганізації та співпраці з державою у забезпеченні національної стабільності.

Неурядові організації, волонтерські рухи, експертні спільноти та активне громадянство: вони довели слабкість державних інституцій на важливих етапах розвитку, стали катализатором реформ безпеки й оборони, ухвалили нову культуру взаємодії - через прозорість, співучасть та контроль. Завдяки активній участі громадянського суспільства політика безпеки в Україні нині зосереджена не тільки на захисті кордонів держави, але й на захисті прав, гідності та свобод осіб. Цей підхід узгоджується з засадами демократії та дозволяє

Україні перейти в європейську та атлантичну систему безпеки.

Отже, громадянське суспільство є не зовнішнім, а суттєвим стратегічним гравцем, здатним формувати майбутнє, впливати на прийняття рішень та забезпечити стабільність країни до викликів 21 століття.

Можливості для подальших розвідок у цій царині є дослідження динаміки співпраці між громадянським суспільством та безпековим сектором в НАТО, ЄС з акцентом на впровадженні найефективніших моделей в Україні. Додаткові розвідки повинні не тільки розкрити нові способи участі громадянського суспільства в політиці національної безпеки, але й допомогти встановити механізми, які можуть бути корисними як у військових, так і у невійськових обставинах.

Література:

1. Віннічук О. В. Розвиток громадянського суспільства в умовах воєнного часу. Збірник матеріалів та доповідей Всеукраїнської науково-практичної Конференції (м. Київ, 22 квітня 2023 р.). Ред. кол. А.Є. Конверський (голова), О.В. Батрименко, Ф.П. Власенко, [та ін.]. Київ: ВАДЕКС, 2023. С. 161–165. URL: <https://dphs.univ.kiev.ua/files/conference20230422new.pdf>

2. Грабар Е. В., Антонюк В. В. Взаємодія влади з організаціями громадянського суспільства в сучасних умовах. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 3(21). С. 223–232. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-12\(18\)](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-12(18))

3. Колодій А. М. Громадянське суспільство: поняття, сутність та принципи. *Взаємодія громадянського суспільства, особи і держави: вектор удосконалення*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-й річниці Конституції України (м. Київ, 22 червня 2021 р.). Київ: Київський регіональний центр НАПрН України, 2021. С. 9–14. URL: https://lawmaking.academy/wp-content/uploads/KRC_conf-Vzayemodiya_Yyun_2021.pdf
4. Кравченко М. Г. Публічний інтерес як неврахований чинник при формуванні стратегії та тактики державної економічної політики України. *Адміністративне право і процес*. 2022. № 2(37). С. 49–61. DOI <https://doi.org/10.17721/2227-796X.2022.2.04>.
5. Кузьмічов О. Д. Громадянське суспільство як суб'єкт формування державної політики у сфері продовольчої безпеки України. *Нове українське право*. 2023. Вип. 4. С. 75–81. DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.4.10>.
6. Мартиненко О. Соціальна робота благодійних фондів в Україні з особами, які перебувають на деокупованих територіях. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. (3). С. 77–83. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.11>.
7. Мартинюк О. В. Трансформація викликів і загроз національній безпеці у сфері безпеки державного кордону в умовах формування нового світового порядку. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2023. Випуск 37. С.81–84. DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2023.37.15>.
8. Матвійчук А. В. Трансформація взаємовідносин громадянського суспільства і держави в Україні в умовах протидії російській агресії. *Політичне життя*. 2024. С. 5–12. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2024.4.1>.
9. Національна безпека: світоглядні та теоретико-методологічні засади : монографія / за заг. ред. О.П. Дзьобаня. Харків : Право, 2021. 776 с. URL: <https://ippi.org.ua/natsionalna-bezpeka-svitoglyadnita-teoretiko-metodologichni-zasadi>.
10. Панькова О., Касперович О. Українське волонтерство в умовах збройної російської агресії: зміцнення потужностей через залучення ресурсів цифровізації, платформізації, ікт та мережових технологій. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 2(68). URL: <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/188015/13-Pankova.pdf?sequence=1>.
11. Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії забезпечення державної безпеки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.04.2023 р. № 328-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/328-2023-%D1%80#Text>.
12. Томків І., Гуртовий Д. Механізм державного реагування на загрози суспільно-політичного характеру (світовий та вітчизняний досвід). *Економіка та суспільство*. 2022. № 60. С. 54–60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-54>.
13. Шайгородський Ю. Розвиток громадянського суспільства та проблема «дефіциту демократії». *Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми*. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2021. С.332–367. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725806/1.pdf>.
14. Ядуха С. Й., Лисак О. М. Національна безпека України. Її основні аспекти, принципи та загрози. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2018. № 5 (1). С. 131–136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2018_5%281%29__25.

Дата надходження статті: 26.09.2025

Дата прийняття статті: 20.10.2025

Опубліковано: 04.12.2025